

Programma « Samenleving en Toekomst »

Eindverslag – deel « Synthese van het onderzoek»¹

ONDERZOEKSCONTRACT: TA/00/044

ACRONIEM VAN HET PROJECT: WOLDEMP

TITEL: LEEFTIJD, VROUWEN EN WERK: EEN EVALUATIE

ONDERZOEKSPLOEG (met vermelding van onderzoekinstellingen en eenheden):

COÖRDINATOR (indien van toepassing): MURIEL DEJEMEPPE

PROMOTOR(EN): BART COCKX ET BRUNO VAN DER LINDEN

ONDERZOEKER(S): ANDREA ALBANESE, CORINNA GHIRELLI, CATHERINE SMITH
EN YANNICK THUY

DATUM: 28/03/2017

Deze synthese heeft tot doel de resultaten van het onderzoek op Internet weer te geven. Ze wordt door de coördinator van het netwerk aan de programma administrator, ter goedkeuring en in drie talen (Nederlands, Frans en Engels), voorgelegd.

¹ Zie art. 5.5.2 van het basiscontract.

Links naar de websites waar de werken van de onderzoekploeg in het kader van het project worden vermeld

- http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/TA44_Report.pdf
- <https://izajolp.springeropen.com/articles/10.1186/s40173-015-0040-y>
- http://users.ugent.be/~bcockx/Albanese_Cockx_16.pdf
- http://users.ugent.be/~bcockx/Albanese_Cockx_Thuy_16.pdf
- http://perso.uclouvain.be/muriel.dejemeppe/DraftPaper_2017_01_03.pdf

-
(...)

Synthese

Samenvatting van het uitgevoerde onderzoeksproject rekening houdend met de met de oorspronkelijke doelstellingen en met een duidelijke synthetische uiteenzetting van de behaalde resultaten, van de conclusies en de aanbevelingen. Max. 10 bladzijden, CG Omega 11 of Arial 11.

Om de uitdagingen van de verouderende bevolking op te vangen heeft de federale overheid een geheel van hervormingen doorgevoerd en beleidsmaatregelen genomen die een verhoging van de werkzaamheidsgraad van ouderen beogen. Veel van die hervormingen en maatregelen kwamen tot stand in het verlengde van het Generatiepact dat werd afgesloten in december 2005. Hebben deze nieuwe maatregelen de werkzaamheidsgraad van ouderen kunnen verhogen? Dat is de vraag waarop de professoren Bart Cockx (Universiteit Gent), Muriel Dejemeppe en Bruno Van der Linden (beiden van het IRES-UCLouvain). Naast een globale evaluatie van het Generatiepact hebben zij de effecten onderzocht van de verlaging van de sociale patronale bijdragen die in 2002 werden ingevoerd en gericht op werknemers van 58 jaar en ouder; van het deeltijds tijdskrediet eindloopbaan ("landingsbanen") waarop werknemers ouder dan 50 sedert 2002 zonder tijdslimiet gerechtigd zijn; tenslotte, van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen van 63 naar 64 jaar in januari 2006. Uit hun evaluaties kan de volgende algemene conclusie getrokken worden: de onderzochte maatregelen hebben globaal ofwel een positief, maar tijdelijk effect gehad op de tewerkstelling van de onderzochte populatie van ouderen, ofwel was dit effect klein, of zelfs verwaarloosbaar.

De globale impact van het beleid. Vele federale overheidsmaatregelen kwamen tot stand in het verlengde van het Generatiepact in 2005. De onderzoekers gingen in welke mate het *globaal* pakket van de maatregelen genomen in opvolging van het pact de werkzaamheidsgraad van vijftigers heeft verhoogd. Om het effect van het beleid te meten, dient de autonome trendmatige evolutie van de werkzaamheidsgraad en de invloed van de economische activiteit hierop uitgezuiverd: de werkzaamheidsgraad van ouderen evolueert immers ook zonder dat de overheid specifieke maatregelen neemt. De onderzoekers gebruikten statistische methoden om dit in rekening te brengen. Conclusie? Het gros van de groei in de werkzaamheidsgraad van ouderen tussen 2007 en 2008 wordt verklaard door de trendmatige evolutie en door gunstige economische conjunctuur. Het globale effect van de maatregelen uit het Generatiepact was verwaarloosbaar. De Grote Recessie van 2008 en de massale overheidsinterventie die hierop volgde, verhinderde om de globale impact van het beleid in de daaropvolgende jaren te bestuderen.

Effecten van specifieke maatregelen. Zelfs al hebben overheidsmaatregelen globaal geen invloed uitgeoefend, dit sluit niet uit dat specifieke maatregelen wel werken, mogelijk onder voorwaarden en enkel voor bepaalde deelgroepen. De onderzoekers namen drie belangrijke maatregelen onder de loep: (1) de permanente lastenverlagingen die werkgevers ontvangen voor de tewerkstelling van oudere "zittende" werknemers (te onderscheiden van de tijdelijke lastenverlagingen voor de tewerkstelling van niet-werkende werkzoekenden); (2) het tijdskrediet eindloopbaan; (3) de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen. Ze bepaalden de *zuivere* effecten van

deze maatregelen op de tewerkstelling van ouderen met behulp van geavanceerde statistische methoden. Voor deze analyse maakten ze gebruik van een steekproef van een kwart miljoen individuen waarvoor informatie uit diverse sociale zekerheidsinstellingen werd bijeengebracht.

Permanente lastenverlagingen voor oudere werknemers. Tijdens het tweede kwartaal van 2016 werden de werkgeversbijdragen van 183.000 voltijdsequivalente oudere werknemers verlaagd. Deze lastenverlagingen kostten de overheid in 2015 ongeveer 460 miljoen euro. Dit is ongeveer 0,1% van ons Bruto Binnenlands Product. Sinds 2016 zijn de Regio's bevoegd. De doelgroep is vandaag ouder dan 54 jaar. Worden deze middelen efficiënt ingezet? De onderzoekers vinden van niet. Ze baseren hun conclusies op een evaluatie van de lastenverlaging van 400€/kwartaal die de overheid in 2002 voor werknemers van 58 jaar en ouder invoerde. Ze stellen vast dat de maatregel de tewerkstelling van 58 plussers met slechts 0,4 procentpunt heeft doen toenemen, een toename die bovendien statistisch niet van nul verschilt. Voor een deelgroep die anders met brugpensioen (vandaag stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag) zou vertrekken, vinden de onderzoekers dat de lastenverlaging de uittrede uit werk wel significant vertraagt. Dit gaat echter ten koste van een versnelde uittrede van de iets jongere groep werknemers die net niet in aanmerking kwam voor de verlaging. Het *netto* effect verschilt bijgevolg ook niet veel van nul. Oorzaak van deze povere resultaten? "De verlaging is onvoldoende gericht op lage lonen", stellen de onderzoekers. In voorgaand onderzoek toonden ze immers aan dat in dat geval lastenverlagingen wél doeltreffend zijn. Hoewel de huidige lastenverlagingen voor oudere werknemers enkel gelden voor lonen onder een bepaald plafond, geldt deze kritiek ook voor de huidige regeling. Dit plafond is immers helemaal niet selectief: slechts 20% van de oudere werknemers hebben een loon dat boven dit plafond uitstijgt.

Tijdskrediet eindeloopbaan. Waarnemers stellen dat werknemers op het einde van hun carrière vaak vervroegd uittreden omdat ze, al dan niet omwille van gezondheidsproblemen, het werkritme niet meer aankunnen of omdat ze in die fase van het leven meer zorgtaken voor partner, kleinkinderen of andere naasten wensen op te nemen. Door op latere leeftijd geleidelijk wat minder te gaan werken, zou een vervroegde uittrede vermeden kunnen worden. Al sedert 1985 is het in ons land mogelijk om op het einde van de loopbaan de werktijd met 20% of 50% te verminderen en een uitkering ter compensatie te ontvangen. In 2015 maakten er niet minder dan 93.000 werknemers ouder dan 50 gebruik van dit tijdskrediet eindeloopbaan. De vorige en huidige federale regeringen hebben de toegang tot het stelsel echter verstrengd: in 2012 werd de gerechtigde leeftijd (behoudens tijdelijke uitzonderingen) verhoogd van 50 naar 55 jaar en in 2014 opnieuw tot 60 jaar. Was dit verstandig? De onderzoekers zijn genuanceerd. Ze onderzochten het effect van oudere werknemers die instroomden in dit tijdskrediet in de jaren 2003-4. Ze volgen deze werknemers en een controlegroep gedurende 7 à 8 jaar, tot eind 2011. Ze vinden dat het tijdskrediet gedurende de eerste 4 jaar voor vrouwen (2 voor mannen) de uittrede significant vertraagt in vergelijking met die van de controlegroep. In de volgende jaren wordt de uittrede daarentegen zeer sterk bespoedigd. Dit laatste wijten ze aan de gelijkstelling van de (mogelijk vervroegde) pensioenrechten van de begunstigden van het tijdskrediet aan die van een voltijdse werknemer. Hierdoor is het voor begunstigden van het tijdskrediet financieel voordelig om uit te treden zodra ze recht hebben op een vervroegd pensioen. Ondertussen verhoogt de regering Michel de leeftijd van vervroegde pensionering geleidelijk van 60 jaar tot 63 jaar in 2019, maar zonder deze gelijkstelling aan te passen. De onderzoekers verwachten dat hierdoor het tijdskrediet de uittrede tussen 60 en 63 jaar kan vertragen, maar niet meer nadien. Een hervorming van het systeem van de gelijkstelling is daarom essentieel.

Verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd. De huidige federale regering heeft beslist dat de wettelijke pensioenleeftijd vanaf 2025 ingaat vanaf 66 jaar in de plaats van 65 jaar nu, en in 2030 vanaf 67 jaar. In het verleden heeft de overheid een gelijkaardige maatregel doorgevoerd. Tussen 1997 en 2009 is de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen geleidelijk verhoogd van 60 naar 65 jaar. De onderzoekers bestudeerden deze maatregel om inzicht te verwerven in de impact van de meer recente leeftijdsverhoging. Meer in het bijzonder analyseerden ze de effecten van de

leeftijdsverhoging van 63 naar 64 jaar op 1 januari 2006. Acht procent van de 63-jaar-oude vrouwen zouden ook zonder de verhoging van de pensioenleeftijd (halftijds) aan de slag gebleven zijn. Na verhoging groeide dit aandeel tot 10 procent, d.i. in relatieve termen een verhoging met een kwart. Voor de 90% vrouwen die al voordien waren uitgetreden veranderde er echter niets: ze bleven uitgetreden. Bovendien vonden de onderzoekers geen evidentie dat de betrokken vrouwen *omwille van* de leeftijdsverhoging vervroegd zouden zijn uitgetreden of gedurende de maanden voor de verhoging minder uren zouden zijn gaan werken. Globaal was het effect van de leeftijdsverhoging dus gering. Zolang de effectieve uittrede leeftijd onder de wettelijke pensioenleeftijd blijft, verwachten de onderzoekers dan ook maar weinig effect van de komende verhoging van de pensioenleeftijd op de globale werkzaamheidsgraad van 55 plussers.

De volledige studie kan gedownload worden via de volgende link:
http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/TA44_Report.pdf

Contact

Bart Cockx (SHERPPA-UGent):

Bart.Cockx@UGent.be

Muriel Dejemeppe (IRES-UCL):

muriel.dejemeppe@uclouvain.be

Bruno Van der Linden (IRES-UCL & FNRS):

bruno.vanderlinden@uclouvain.be

*

* *